

В.Л. Пирогов

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ЙОДЗІДЗЮКУГО, ВІДДЗЕРКАЛЕНІ В ЯПОНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ КЛАСИЧНОГО ТВОРУ КИТАЮ «ЦЯНЬЦЗИВЕНЬ»

МЕТА СТАТТІ, по-перше, полягає у визначенні підходів до системних досліджень фразеології японської мови шляхом висвітлення особливостей процесу її формування в умовах літературного білінгвізму в період раннього японського Середньовіччя. По-друге, у висвітленні історичних обставин походження й сприйняття японським мовно-культурним середовищем дидактично-філософського твору китайського Середньовіччя «Тисячослів» (千字文 кит. Цянь-цзи-вень; яп. せんじもん / Сендзімон; кор. 천자문 *Cheonjamun* / Чхьонь-чжамунь; в'єт. Thiên tử văn / Тхієн ту ван/), який є одним з найяскравіших літературних взірців білінгвального періоду. По-третє, у розкритті лексико-семантичних особливостей чотирикомпонентних фразеологізмів йодзідзюкуго, з яких складається текст цього твору, а також у з'ясуванні принципів їхнього адекватного перекладу українською мовою з посиланням на відомі переклади японською, англійською та російською мовами. По-четверте, у розкритті й інтерпретації певних аспектів символіки, а також філософсько-літературного змісту твору з урахуванням його великого впливу на розвиток мови і культури не тільки японців, а й багатьох народів східноазійського регіону та Південно-Східної Азії.

Важливими завданнями в галузі дослідження фразеології сучасної японської мови (СЯМ) є чітке розмежування історичних етапів її становлення, аналіз чинників, що справили найбільш значний вплив на її формування й розвиток, а також визначення питомої ваги її основних компонентів.

Японська фразеологія досліджена недостатньо. У самій Японії практично відсутні

грунтовні дослідження з теорії фразеології, хоча фразеологічний матеріал міститься в численних словниках афоризмів, прислів'їв, приказок тощо. Питання фразеології розглядаються досить обмежено в окремих розділах граматики, лексикології, працях зі стилістики, історії мови, лексикографії, а також загального мовознавства [Фролова 1979, 9].

Японське мовознавство не розглядає фразеологію як окрему лінгвістичну дисципліну, що, очевидно, пояснює факт відсутності в СЯМ уніфікованого терміна «фразеологія». У цілому спектр термінів, що відповідають поняттю фразеологічної одиниці (ФО), є досить широким, наприклад: *котовадза* (諺, ことわざ, прислів'я; приказка; афоризм), *інаравасі* (言い習わし, фразеологізм; сталий вислів), *канйоку* (慣用句, ідіома; ідіоматичний вислів), *кодзісейго* (故事・成語, сталий вислів; ідіома), *йодзідзюкуго* (四字熟語, фразеологічні запозичення з давньокитайської мови, що складаються з 4-х ієрогліфів) тощо.

Одним з найбільш відомих дослідників японської фразеології у самій Японії є Дайдзі Сіраїсі (白石大二), який зібрав великий фактичний матеріал, проте не узагальнив його теоретично достатньою мірою [Сіраїсі 1977].

Як відомо, фразеологізми виникають у національних мовах на основі такого образного представлення дійсності, яке відображає побутово-емпіричний, історичний або духовний досвід мовного колективу, пов'язаний з його культурними традиціями, оскільки суб'єкт номінації в мовній діяльності – це завжди суб'єкт національної культури. Але у випадку Японії ситуація є суттєво відмінною: багато японських фразеологізмів

мів мають *китайське походження* і на синхронічному рівні актуалізуються подвійно: у вигляді фонетично модифікованого (пристосованого до японської фонетичної та письмової норми) оригінального китайського вислову або у вигляді кальки, тобто дослівного його перекладу японською мовою [Пирогов 2001, 175; 2007, 72].

Під час аналізу специфіки культурної конотації, а точніше – культурно-національної конотації, ми виходимо з постулату, за яким система образів, закріплених у фразеологічному складі мови, є певною кумуляцією світобачення й пов'язана з матеріальною, соціальною та духовною культурою даної мовної спільноти, а тому може засвідчувати її культурно-національний досвід і традиції.

За наявності у фразеологізмів культурно-національної специфіки вона повинна мати свій засіб втілення в їхню знакову організацію та свій спосіб маркування цієї специфіки. Таким засобом втілення культурно-національної специфіки фразеологізмів є образність (зокрема, культурно марковані реалії), а способом маркування цієї специфіки – інтерпретація образності в знаковому культурно-національному просторі мовного соціуму. Такого роду інтерпретація становить зміст культурно-національної конотації.

Культурно-національна своєрідність фразеологізмів є також об'єктом вивчення близьких до країнознавчого напрямку досліджень, націлених на синхронний аналіз та опис національно-культурних розбіжностей у фразеологічному складі різних мов (як споріднених, так і неспоріднених). Крім того, аналіз і опис сприяють виявленню образної організації та її концептуальних моделей. Не випадково, що майже всі праці такого спрямування укладаються в парадигму національно-культурного аспекту дослідження, де національне – це насамперед сама мова та її *етноніми* (найменування на позначення характерних для даного народу реалій – назв специфічних знарядь праці, речей, власних імен і т.н.), а культурне – це мовні образи в їхньому співвіднесенні з унікальними для даного етносу ситуаціями, історичними подіями тощо.

Поняття душі (духу) народу (яп. 国魂 / 国霊, *кунітама*, англ. spirit of nation, нім. Volksgeist, фр. l'esprit du peuple) – одне з

найцікавіших і водночас фундаментальних понять етнолінгвістики. Народ як психологічний колектив є суб'єктом спільної дії, що за своєю психологічною природою є спільною суб'єктивною реакцією колективу на всі явища (об'єкти) природи та його власного громадського життя та історії. Саме в цьому суб'єктивному відношенні колективу до всього об'єктивного й виражається дух, душа, характер народу [Пирогов 2003, 7].

Особливу роль у трансляції культурно-національної самосвідомості народу та його ідентифікації як такого відіграє, зокрема, фразеологічний склад мови, тому що в образному змісті його одиниць втілено культурно-національне світобачення. Але тільки при співвіднесенні образного змісту, виявленого в «буквальному» прочитанні фразеологізмів, з категоріями, концептами, міфологемами, стереотипами й еталонами національної культури та його інтерпретації в цьому просторі матеріальної, соціальної чи духовної культури відкривається і культурно значущий смисл самого образу.

З огляду на це слід відзначити, що на тлі співвіднесеності з такими установками, які стали надбанням менталітету кожного народу, й інтерпретації образного змісту в смисловому полі цих установок національної культури фразеологізми самі набувають значення культурних стереотипів. У зв'язку з цим можна припустити, що в мові закріплюються й фразеологізуються саме ті образні висловлювання, які асоціюються з культурно-національними еталонами, стереотипами, міфологемами і які при вживанні в мові відтворюють характерний для певної лінгвокультурної спільноти менталітет, що є для неї «духовним надбанням». Це і є той незаперечний факт, який зумовлює *культурно-мовну співвідносність* [Пирогов 2002, 231].

Система фразеології СЯМ являє собою доволі складне етнолінгвокультурологічне явище. З погляду компонентного складу вона піддається такій самій структуризації, як і лексика СЯМ, а саме складається з трьох основних пластів: *ваго* (和語, відвічна, власне японська фразеологія, основа якої почала складатися ще до IV ст., тобто до періоду тотального впровадження в Японії китайської мови), *канго* (漢語, фразеологія, репрезентована китаїзмами, запозиченими головним чином у період IV–X ст.) та *гайрайго*

(外来, фразеологія, запозичена у новий та новітній часи) [Пирогов 2006, 252].

Слід зауважити, що китаїзми, зокрема фразеологія, запозичена із творів стародавньої класичної літератури Китаю, поєднують в собі властивості як *канго*, так і *гайрайго*. Безумовно, не можна повністю ототожнювати ці два різні як за історичними умовами, так і функціональною роллю в мові та культурі процеси, але принципово вони мають однакову природу. У першому випадку мало місце тотальне запозичення китайського ієрогліфічного письма разом з усім комплексом мовних, культурних, релігійних, наукових, ідеологічних та інших реалій Китаю в період приблизно з IV по X ст., фактично сприйняття іноземної мови в цілому, а в другому – запозичення окремих іншомовних лексичних одиниць у безпрецедентно великому обсязі, особливо з другої половини XX ст. й донині.

До чинників, що ускладнюють розуміння японської фразеології (далі – ЯФ), можна віднести, по-перше, сам характер фразеологізмів як особливих словосполучень, зміст яких не є очевидним, тобто не вмотивований значенням окремих компонентів, що входять до їхнього складу. До цього слід додати чинник складності графічної форми і семантики (китайський компонент), обумовлений характером ієрогліфічних знаків, за допомогою яких здійснюється письмова актуалізація ЯФ. По-друге, складність розуміння ЯФ обумовлена специфікою культурних, історичних та соціальних реалій, що лежать в основі їхньої смислової структури. По-третє, складність розуміння ЯФ обумовлена відсутністю вичерпних досліджень, як лінгвістичного, так і екстралінгвістичного плану, присвячених питанням їхньої етимології, граматичної структури, частотності вживання, аналізу соціально-історичних умов формування, розвитку тощо.

Результати досліджень свідчать про те, що вивчення всієї фразеологічної системи певної мови, яка характеризується складністю й суперечливістю, може бути успішним лише при ґрунтовному аналізі її окремих мікросистем, що мають спільні й специфічні ознаки, властиві всій системі в цілому.

Важливою складовою системи фразеології СЯЯ є згадані вище *йодзідзюкуго* (四字熟語), чотириморфемні фразеологічні фрейми китайського походження (далі в тексті «четвериці»), які, на наш погляд,

можна віднести до мовно-культурних архетипів японців. У китайській мові, з якої вони запозичені, ці ФО мають назву *сицзиге* (四字格) й становлять окрему групу стійких словосполучень, що мають характерні структурно-семантичні особливості [Горелов 1984, 179].

У японській мові четвериці належать до знаків вторинної номінації, оскільки є іншомовними запозиченнями, що повністю зберегли форму і зміст оригіналу, мають *онне* (китайське) читання. Разом з тим вони часто мають рівноцінні за змістом японізовані паралелі-кальки, в яких присутні всі формальні властивості японського речення. Четвериці є одночасно фразеологічними зрощеннями й фразеологічними єдностями. До зрощень їх можна віднести тому, що, по-перше, сукупність значень окремих компонентів, які входять до їхнього складу, не дає можливості зрозуміти зміст фразеологічної одиниці в цілому; по-друге, окремі четвериці семантично неподільні. Наприклад: 我田引水 *Gaden insui*. «Відводити воду до свого рисового поля»; 本末転倒 *Honmatsu tentō*. «Приймати наслідок за причину» (букв.: початок і кінець помінялися місцями); 一石二鳥 *Isseki nichoo*. «Двох птахів одним каменем [убити]».

Саме з четвериць складається текст «Тисячослова» – твору, який був одним з перших письмових джерел Китаю, завдяки якому, за переказами, імператор Японії Одзін Тенно (応神天皇, 270–310) познайомився з мистецтвом каліграфії. Цю книгу до Країни Сходу Сонця привіз у 285 р. учений-конфуціанець з Кореї Ван І (у японській історіографії відомий як Вані /王仁/). Цей факт зафіксовано у перших канонічних книгах Японії «Кодзіки» (古事記, 712 р.) та «Ніхонґі» (日本記 / 日本書記, 720 р.) [The Kojiki 1982, 306; Nihongi 1972, 262–263].

Віршований текст «Тисячослова», що складається з тисячі ієрогліфів, жодний з яких не повторюється, був створений під час правління династії Лян (梁朝 502–557) двірським поетом Чжоу Сінси (周興嗣, ?–521). Значну часову розбіжність між зафіксованою у стародавніх японських текстах датою доставлення «Тисячослова» до Японії та фактичною, набагато пізнішою, датою написання цього твору японська історіографія пояснює можливим існуванням ранньої версії «Тисячослова».

Зазвичай про цей твір згадують як про віршовану граматику для навчання дітей ієрогліфіці й значно в меншій мірі – як про філософсько-дидактичний канон. Проте ця книга впродовж багатьох століть не тільки була посібником з ієрогліфічного письма і каліграфії, а й виконувала роль філософсько-просвітницького канону, що сприяв об'єднанню японського народу спільно з багатьма народами східноазійського регіону під знаками й символами однієї ідеології та культури, що ґрунтувалися на принципах буддизму, даосизму та конфуціанства.

«Тисячослів» був однією з найпопулярніших книг поряд з такими відомими творами, як «Трислів'я» (三字經, кит. Sān Zì Jīng, яп. Sanjikyō) та «Порадник для учнів і дітей» (弟子規, кит. Dì Zǐ Guī, яп. Deshiki), що складала у середні віки основу початкової освіти в Китаї, Кореї, В'єтнамі та Японії [Ді Цзи Гуй... 2004]. Ще й досі він є в ужитку, хоча нині застосовується в основному як посібник з каліграфії, а також як джерело початкових знань для опанування класичної китайської мови, що містить основні відомості про китайську культуру, від міфології до класичних вчень її мудреців, являючи собою своєрідну культурну матрицю синоцентричного світу. Тематика глав «Тисячослова» багатопланова й пов'язана із Всесвітом, природою, історією, географією, суспільством, принципами етики й моралі, критеріями мудрості тощо, прийнятими за взірці у стародавньому Китаї. Цей текст у Китаї, Кореї, Японії та В'єтнамі учні повинні були вивчати напам'ять.

Важливою особливістю «Тисячослова» є те, що він акумулює багато висловів з І Цзіну та інших класичних творів Китаю.

«Тисячослів» складається з 7 умовних глав, 125 блоків і 250 мікротекстів (або четвериць). Кількість блоків у кожній главі (за винятком перших двох) різниться. Дані про загальну кількість блоків, мікротекстів та ієрогліфів у кожній главі наведені у табл. 1.

Четвериці «Тисячослова» являють собою стійкі лексико-синтаксичні одиниці, що в стислій, довершеній формі чотири-складових ритмічних словосполучень та речень, насичених архаїзмами, яскраво й виразно відображають різноманітні поняття реальної дійсності китайського етносу та мають універсальні властивості, що в принципі дозволяють застосовувати їх у будь-

якому національно маркованому мовному середовищі.

Таблиця 1. Розподіл тексту «Тисячослова» на глави, блоки, мікротексти та ієрогліфи

№ п/п	Глави	Кількість блоків	Кількість мікротекстів	Кількість ієрогліфів
1.	I	9	18	72
2.	II	9	18	72
3.	III	33	66	264
4.	IV	30	60	240
5.	V	17	34	136
6.	VI	16	32	128
7.	VII	11	22	88
	7	125	250	1000

Станом на теперішній час «Тисячослів» перекладено багатьма мовами світу. Найбільш відомі переклади виконано японською, англійською, російською. Питання щодо перекладу цього твору японською мовою має особливий статус, оскільки він з'явився в Країні Сходу Сонця саме на початку перломового періоду історії країни, коли разом з матеріальними цінностями Середньої Країни до Японії почали потрапляти взірці духовної культури, втілені у творах буддизму, даосизму і конфуціанства. Ці твори, сповнені великої мудрості стародавніх релігійно-філософських вчень, були написані особливою мовою, яка містить багато елементів символіки тощо. Адекватний переклад таких творів могли виконувати тільки досвідчені фахівці, які добре знали на суті висвітлюваних питань. Саме тому, як свідчить японська історіографія, в той період було зроблено багато перекладацьких помилок [Nakamura 2003, 57].

Разом з тим слід зауважити, що саме внаслідок зазначених вище історичних обставин багато запозичених у той період класичних китайських творів увійшли до складу японської мови і культури без змін оригінальної форми, хоча й були згодом пристосовані до японізованої фонетичної норми. Пізніше було виконано їхні переклади з китайської японською мовою. Тому функціонування цих творів на синхронічному рівні пов'язано з певними проблемами й обмеженнями. Складність розуміння й точність перекладу цих творів з китайської мови японською, а втім, і з японської будь-якою європейською, зокрема україн-

ською мовою, становлять серйозні проблеми, суть яких ми спробуємо з'ясувати в обмежених рамках статті.

По-перше, варто звернути увагу на існування певних розбіжностей у трактуванні змісту окремих четвериць китайцями та японцями, обумовлених певними культурними й ментальними особливостями. Спроби ж виконати описовий переклад четвериць з китайської будь-якою іншою мовою, у тому числі японською, часто пов'язані із суб'єктивними помилками й перекрученнями, оскільки текст сам по собі є надзвичайно символічним і містить масу езотеричних компонентів.

Як зазначалося вище, мікротексти, що утворюють основу «Тисячослова», мають форму четвериць – здебільшого фразеологічних висловів-повідомлень, насичених лексикою, яка має особливу семантику й велику кількість підтекстів та приповідностей. Саме тому, на нашу думку, описовий переклад четвериць «Тисячослова» не завжди можна вважати прийнятним, оскільки він створює передумови для внесення суб'єктивних помилок. На нашу думку, єдино правильним у цьому випадку способом перекладу є буквальний переклад четвериць із максимальним збереженням семантики компонентів, що входять до їхнього складу, а також включенням пояснювального коментарю, який треба подавати окремо.

Приклад часткового перекладу глави I «Оповідання про створення світу» з посиланням на переклади з різних джерел [Sturman 2006; Номура 2005; Іноуе 2005; Виноградский 1999].

Перший блок (четвериці 1–2)

天地玄黃*кит. tiāndì xuánhuāng;
яп. tenchi genkō.
宇宙洪荒 кит. yuzhou honghuang;
яп. uchū kōkō.

*Ця четвериця міститься у тексті коментарю другої гексаграми I Цзіну (坤, кунь /земля-попослушність/): 夫玄黃者、天地之雜也、天玄而地黃: «Ведь иссиня-черный и желтый цвета – это смесь неба и земли: небо иссиня-черное, а земля желтая» [Виноградский 1999, 45; I Цзін 2004, 14].

Пропонований Переклад:

Небо – Земля: Таємничо Чорний [Колір] – Жовтий [Колір].
Всесвіт – Первісний Хаос.**

**Тріада Небо–Земля–Людина, що є основою

китайської космогонії й традиційної філософії, визначає закон тринітарної логіки, або логіки живої гармонії, що поєднує три плани свідомості: вищий (божественний), проміжний (людський) і нижчий (земний). У цій системі, як вважається, забезпечується гармонійний зв'язок між Богом, людиною та екологічним середовищем.

Переклад Стурман:

The sky was black and earth yellow; space and time vast, limitless. (Небо було чорним, а земля жовтою; простір і час – великими і безмежними).

Переклад Номура:

天の色は玄、地の色は黄 (Колір неба – таємничочорний, колір землі – жовтий).

Переклад Іноуе:

天は玄、地は黄にて、玄は赤黒き色、黄は黄なる色なり。此四言は天文上天地の色を示せしなり (Небо стало таємничо чорним, тобто набуло червоно-чорного кольору, земля стала жовтою, тобто набула жовтого кольору. Цими чотирма словами стали позначати кольори неба і землі на небосхилі).

Переклад Виноградського:

«...небо иссиня-черное, а земля желтая».

Описовий переклад:

**Небо – Таємничо Чорне, Земля – Жовта.
Всесвіт – Первісний Хаос.**

Граматична структура: NNVV

Лексико-семантичний аналіз:

天地 tiān dì небо–земля¹; макрокосм; природа, світ.

У китайській мові ієрогліф 玄 xuán у функції прикметника має декілька значень: 1) чорний [колір]**; чорно-бурий; 2) далекий, віддалений; 3) прихований, непомітний; таємний, таємничий, незбагненний; 4) дивовижний, чудовий, глибокий.

***Чорний колір у китайській натурфілософії є символом неба, води, півночі, зими, холоду.

Так пояснює етимологію значення ієрогліфа 玄 яп. kuroi, kuroi з першої четвериці сучасний японський дослідник тексту «Тисячослова» професор Номура [Номура 2005, 2]: «Після того як нитки звивали в пучок і кілька разів просочували спочатку червоною, а потім чорною фарбою, пучок ставав чорно-бурим. Чим більше його занурювали в чорну фарбу, тим більше він темнів, врешті-решт набуваючи таємничо чорного (神秘性を漂わせる黒) кольору».

Підводячи підсумок вище викладеному, можна зробити висновок, що ієрогліф 玄

у першій четвериці має не тільки основне значення «чорний», «чорно-бурий», а й конотативне значення «таємний», «сокровенний», «незбагненний», «чудовий». У зв'язку з цим можна вважати, що запропоноване Номура трактування значення ієрогліфа 玄 як «таємничо темний» є найближчим за смыслом до контекстуального значення цього ієрогліфа в розглянутій четвериці.

Ієрогліф 黃 яп. huáng «жовтий» у китайському вченні про п'ять стихій (п'ять елементів, п'ять дій) у-сін (五行) символізує Центр світу – Піднебесну імперію. Жовтий колір означав стабільність, родючість, опору, закон, успіх і вічність, а також асоціювався з імператорською родиною. За часів династії Цін (清, 1644–1911) одяг жовтого кольору мав право носити тільки імператор. До міфологічних персонажів цього кольору належать Жовтий (імператорський) дракон (黄龙) з п'ятьма кігтями (символ влади над світом) та Жовтий імператор Хуан-ді (黃帝) – перший правитель, який об'єднав більшу частину Китаю, – а також бог землі Хоу-ту (后土).

Другий блок (четвериці 3–4)

日月盈昃* кит. rìyuè yíngzè;
яп. jitsugetsu eishoku.
辰宿列張 кит. chénxiù lièzhāng;
яп. shinshū retchō.

*Ця четвериця міститься у тексті коментарю 55-ї гексаграми Іцзину (富, Фен /Достаток/). 日中則昃、月盈則食...: «Если Солнце в полдень, то идет на закат; если Луна полная, то будет съедаться /убывать/» [Виноградский 1999, 320; І Цзін 2004, 133].

Пропонований переклад:

Сонце – Місяць: Рух [До Зеніту і Заходу] – Повнота й Ущерб.

Сузір'я Зайняли Свої Місця [На Небосхилі].

Переклад Стурман:

Sun high or low, moon full or parsed; with stars and lodges spread in place. (Сонце у зеніті або на заході, Місяць повний або ущерблений; зірки й сузір'я зайняли свої місця).

Переклад Номура:

太陽と月とは永遠に運行を続け。Сонце і місяць почали вічно рухатися своїми орбітами.

Переклад Іноуе:

盈とは満つること、昃とは傾くことにて、日は日中より西に傾き、月は欽けて又満つるなり。Коли було визначено повноту (盈) і ущерб (昃), сонце від полудня почало схи-

лятися на захід, а місяць – ставати повним і ущербленим.

Переклад Виноградського:

Если Солнце в полдень, то идет на закат; если Луна полная, то будет съедаться /убывать/.

Описовий переклад:

Сонце почало сходити й заходити, місяць – прибувати й убувати.

Зірки і сузір'я всіяли небосхил [у зазначеному порядку].

Граматична структура: NNVV.

Лексико-семантичний коментар

日月 rìyuè імен. сонце і місяць; государ і государиня; два небесних світила, два архетипи двох половин, двох універсальних полюсів космосу. Похідним від цих двох є ієрогліф 明 кит. míng; яп. mei / akaru – світлий, ясний; світло як прояв чоловічого природного начала; елемент ян з парної опозиції інь–ян в китайській натурфілософії.

盈昃 yíng-zè імен. рух до зеніту й заходу (про сонце); повнота й ущерб (місяця).

辰宿 chénxiù імен. сузір'я.

列張 lièzhāng дієсл. І недок. розташовуватися в порядку, шикуватися в ряд, займати своє місце; II док. розставляти по реєстру; розташовувати по порядку.

Висновки

1. Одним з важливих завдань у галузі дослідження фразеології сучасної японської мови (СЯМ) є чітке розмежування історичних етапів її становлення, аналіз чинників, що справили найбільший вплив на її формування й розвиток, а також визначення питомої ваги її основних компонентів.

2. Японське мовознавство не розглядає фразеологію як окрему лінгвістичну дисципліну, що пояснює факт відсутності в СЯМ уніфікованого терміна «фразеологія».

3. Система фразеології СЯМ складається з трьох основних пластів: ваго (和語, відвічна, власне японська фразеологія, основа якої почала складатися ще до IV ст., тобто до періоду тотального впровадження в Японії китайської мови), канго (漢語, фразеологія, репрезентована китаїзмами, запозиченими головним чином у період IV–X ст.) та гайрайго (外来, фразеологія, запозичена у новий та новітній часи).

4. Китаїзми, зокрема фразеологія, запозичені з творів стародавньої класичної літератури Китаю, поєднують в собі властивості як канго, так і гайрайго.

5. Важливою складовою системи фразеології СЯЯ є четвериці (四字熟語, *йодзі-дзюкуго*), чотириморфемні фразеологічні фрейми китайського походження, які є одиницями вторинної номінації в СЯЯ.

6. «Тисячослів» упродовж багатьох століть не тільки був посібником з ієрогліфічного письма і каліграфії, а й виконував роль філософсько-просвітницького канону, який сприяв об'єднанню японського народу з багатьма народами східноазійського регіону під знаками й символами однієї ідеології та культури, що ґрунтувалися на принципах буддизму, даосизму та конфуціанства.

7. Четвериці «Тисячослова» становлять стійкі лексико-синтаксичні одиниці, які в стислій, довершеній формі чотирискладових ієрогліфічних словосполучень та ре-

чень, насичених архаїзмами, яскраво й виразно відображають різноманітні поняття реальної дійсності китайського етносу, що увійшли, з певними трансформаціями, у національну мовну свідомість японців.

8. При однаковій формі четвериць у китайській та японській мовах їхній зміст може трактуватися по-різному внаслідок певних культурних та ментальних розбіжностей, а також наявності великої кількості підтекстів і приповідностей.

9. Адекватність перекладу четвериць може бути забезпечена шляхом максимального його наближення до тексту оригіналу при повному збереженні особливостей семантики компонентів, що входять до їхнього складу, а також шляхом супроводу перекладу окремим пояснювальним коментарем.

ЛІТЕРАТУРА

Виноградский Б.Б. И Цзин – Чжоу И. Система перемен – Циклические переменны. Москва, 1999.

Горелов В.И. Лексикология китайского языка. Москва, 1984.

Сірайсі Дайдзі. Фразеологія національної японської мови та її дослідження / Ст. у фраз. сл. нац. яп. мови. Токіо, 1977.

Ді Цзи Гуй (Порадник для учнів і дітей), Сань Цзи Вень (Трислів'я), Цянь Цзи Вень (Тисячослів), Сяо Цзін (Синівська шанобливість). Пекін, 2004. 弟子規、三字經、千字文、教經、人民文学出版社北京、2004). І Цзін: У 2 кн. Пекін: Женьмін веньсюе, 2004. 易經上、下、人民文学出版社北京、2004).

Номура Сігео. Сендзімон з коментарями. Токіо:Тайсюкан, 2005. (野村茂夫 千字文読み解く、東京、2005).

Пирогов В.Л. Мудрость Востока и Запада – экософские и лингвистические основания (подход к сравнительному исследованию устойчивых фразеологизмов) // **Наук. вісн. каф. ЮНЕСКО Київ. держ. лінгвіст. ун-ту.** Сер.: Філологія. Педагогіка. Психологія. Вип. 5. Київ, 2001.

Пирогов В.Л. Символічні архетипи як основоположні властивості паремійних одиниць // **Наук. вісн. каф. ЮНЕСКО Київ. держ. лінгвіст. ун-ту.** Сер.: Філологія. Педагогіка. Психологія. Вип. 6. Київ, 2002.

Пирогов В.Л. Структура і семантика паремійних одиниць японської, англійської, української та російської мов: типологічний та лінгвокультурологічний аспект. Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2003.

Пирогов В.Л. Фразеологізми китайського походження в евентуальній системі класифікації сучасної японської фразеології // **X Сходознавчі читання А. Кримського: Тези доп. міжнар. наук. конф.** (5–6 жовтня 2006). Київ, 2006.

Пирогов В.Л. Система ментальних стереотипів, віддзеркалена в японських прислів'ях і приказках // **Східний світ, 2007, № 3.**

Іноуе Сента. Сендзімон трима каліграфічними стилями. Токіо, 2005 (井上千圃 三体體千字文金園社東京、2005).

Фрлова О.П. Фразеология современного японского языка. Уч. пособ. Новосибирск, 1979.

The Kojiki (Records of Ancient Matters) / Transl. by Basil Hall Chamberlain. Boston – Rutland – Vermont – Tokyo, 1982.

Nihongi. Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697 / Transl. by W.G. Aston. Boston – Rutland – Vermont – Tokyo, 1972.

Nakamura Hajime. Ways of Thinking of Eastern Peoples: India, China, Tibet, Japan. Honolulu, 2003.

Sturman N. The Thousand Character Essay: 千字文 Qian Zi Wen in Mandarin Chinese, Senjimon (Japanese), Cheonjamun (Korean) / Пер. англ. мовою опубл. на інтернет-сайті «Wikipedia – The Free Encyclopedia», 2006.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

Большой китайско-русский словарь. В 4 т. / Под ред. И.М. Ошанина. Москва, 1983.

Великий словник японського окультизму / С. Кокан та ін. Токіо, 2006 (佐々木宏幹 日本占大全書 四季社、東京、2006).

Фразеологічний словник національної японської мови. Токіо, 1977 (国語慣用句大辞典、東京：東京堂、1977).

Словник японських прислів'їв, приказок, фразеологізмів. Токіо, 2000 (成語林故事 ことわざ慣用句中型版。東京：旺文社、2000).

Словник японських прислів'їв і приказок з відповідниками шістьма мовами / Автор-упорядник, вступна стаття: Пирогов В.Л. Харків, 2009.

A Chinese-English Dictionary of Buddhist Terms. Beijing, 2005 (中英佛教辞典、北京：外文出版、2005).

Far East Chinese-English Dictionary. Taipei, 2000 (遠東漢英大辭典：臺北市、2000).

New Japanese-English Dictionary. Tokyo, 1984.